

Kati Parppei

Valtion ”historiamonopoli” ja historiatietoisuus Venäjällä

Kati Parppei pohtii esseessään nykyvenäläistä menneisyyspolitiikkaa historiatietoisuus-käsitteen valossa. Muutamien esimerkkien avulla hän tarkastelee sitä, miten Venäjän valtio pyrkii kontrolloimaan menneisyyden ymmärtämistä ja käsitteellistämistä sekä ohjailemaan muistamista.

U seimmissä niin sanotuissa länsimaissa on 1960–1970-luvulta alkaen käännetty ja muokattu historiantutkimuksen lähtökohdat perusteellisesti uusiksi, mutta Venäjällä ”uusien historioiden” näkökulmat ja keskustelu historiatiedosta tulkintoina ovat jääneet matalaksi ja näkymättömäksi, joskin sinnikkääksi aluskasvillisuudeksi. Neuvostoliitossa historiantutkimus ja -opetus kulkivat omia marxistisen historiakäsityksen linjaamia uomiaan. Viime vuosikymmeninä uusia näkökulmia on enenevässä määrin varjostanut ja niiltä on imenyt kasvuvoimaa eräänlainen valtiollinen historiamonopoli, eli valtarakenteiden omaksuma yksinoikeus menneisyyden (julkisten) esitysten tuottamiseen ja valvomiseen. Se painottaa jälleen historian oikeaoppisen opetuksen ja tutkimuksen merkitystä jopa kansalliselle turvallisuudelle.¹

Historiatietoisuus on epämääräinen, ajassa elävä ja väljä käsite, jonka voi määritellä monin tavoin halutun näkökulman mukaan.² Lyhyesti siinä voi sanoa olevan kyse ”ihmisen kyvystä ja taipumuksesta hahmottaa itseään menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden näkökulmista käsin”³, eli siitä, miten ihminen asemoi itsensä ja olemassaolonsa suhteessa aikaan (ja miten hän ajan ylipäänsä ymmärtää ja käsitteellistää). Historiatietoisuuteen liittyy voimakkaasti yhteisöllinen ulottuvuus: omien yhteisöjemme tarinoiden ja tulkintojen, joita myös kollektiiviseksi tai kulttuuriseksi muistiksi kutsutaan, voi esittää toimivan pohjana, jolle rakennamme omaa, henkilökohtaista käsitystämme menneisyydestä ja paikastamme suhteessa siihen. Tarinoiksi voidaan tässä määritelmässä laskea niin julkiset esitykset – esimerkiksi koulukirjojen kuvaukset kansakunnalle merkityksellisiksi katsotuista tapahtumista – kuin vaikkapa perheissä, suvuissa ja kyläyhteisöissä suullisena perinteenä siirtyvät

kertomukset tai viihdeteollisuuden esityksetkin. Jorma Kalelan sanoin historiatietoisuus onkin vahvasti ”yhteiskunnan ja kulttuurin ehdollistamaa”.⁴

Menneisyyden hyödyntämisen näkökulma taas tulee mukaan kuvaan, kun pohdimme, keiden luomat ja ylläpitämät tarinat, tulkinnat ja kuvastot historiatietoisuuden rakennusaineksiksi päätyvät ja miksi; miten menneisyys asetetaan palvelemaan jonkin ryhmän tai valtarakenteiden nykyisiä tarpeita ihmisten historiakäsityksiin vaikuttamalla.

Yhtenäinen ”kaanon” kouluopetuksen pohjana

Suomessa käytössä olevissa historian opetussuunnitelmissa (tarkemmin määrittelemättömällä) historiatietoisuudella on suuri rooli. ”Historian opetuksen tehtävänä on kehittää oppilaiden historiatietoisuutta ja kulttuurien tuntemusta sekä kannustaa heitä omaksumaan vastuullisen kansalaisuuden periaatteet”, linjataan syksyllä 2016 käyttöön otetussa suunnitelmassa.⁵ Lisäksi korostetaan ”historian tekstitaitojen” kehittämistä.⁶

Edelleen opetussuunnitelmassa kuvaillaan, että ”oppilaita ohjataan ymmärtämään historiatiedon tulkinnallisuutta ja moniperspektiivisyyttä sekä selittämään historiallisessa kehityksessä ilmenevää muutosta ja jatkuvuutta. Historianopetus auttaa oppilaita tunnistamaan yhteiskunnassa olevia arvoja, arvojännitteitä ja niissä tapahtuneita muutoksia eri aikoina”.⁷ Tavoitteena ovat siis jonkinlaiset metahistorialliset taidot, joiden avulla menneisyyttä koskevaa tietoa ja esityksiä sekä niiden merkityksiä sekä yhteisölle että yksilölle itselleen kyetään arvioimaan itsenäisesti. Tätä voi luonnehtia aktiivisen historiatietoisuuden muotoutumisena vastakohtana sille, että ihminen ottaa passiivisesti vastaan oman yhteisönsä historiakäsitykset ja -tulkinnat kykenemättä pohtimaan niitä kriittisesti.⁸

Venäjällä on niin ikään aktiivisesti uudistettu historianopetuksen – ja ylipäänsä kouluopetuksen – lähtökohtia ja tavoitteita. Lyhyt demokraattista kehitystä edistämään pyrkinyt suuntaus Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen vaihtui pian ajatukseen, että kouluopetuksen tulee ennen muuta vahvistaa isänmaallisuutta ja kansallista identiteettiä. Vuosien 2009 ja 2012 välisenä aikana julkaistiin valtiollinen koulutusohjeistus, jossa tästä tavoitteesta ei ollut enää mitään epäselvyyttä. Päämäärä oli linjassa nationalistisen ja konservatiivisen politiikan kanssa, jota alettiin hartiavoimin vahvistaa Vladimir Putinin vuonna 2012 alkaneella presidenttikaudella.⁹

Keskeiseksi tehtäväksi patrioottisen koulutuksen ja kasvatuksen vahvistamisessa tuli historianopetuksen ja siinä käytettävien oppikirjojen yhtenäistäminen. Helmikuussa 2016 Vladimir Medinski, tuolloinen kulttuuriministeri ja yksi valtion historiamonopolin aktiivisimmista ja näkyvimmistä rakentajista, julkaisi kirjoituksen "Historiallinen kaanon: terveen järjen paluu". Siinä hän ylistää Putinin alulle panemaa oppikirjauudistusta ja toteaa sen olevan "tärkeä askel kohti naurettavan, 90-luvulta perityn tiedollisen kamppailun, [eli] maan historiaa koskevien näkökulmien tarkoituksettoman 'monimuotoisuuden' ja sen tärkeimpien tapahtumien pakkomielleisen ideologisoidun tulkitsemisen päättämistä".¹⁰ Medinskin mukaan yhtenäistämishankkeen päämääränä on rakentaa "tieteeseen ja tiedon luotettavuuteen" pohjautuva "kaanoninen perusymmärrys Venäjän historiasta tämän kakofonian sijaan".¹¹

Kesäkuussa 2023 Medinski kommentoi seuraavalle vuodelle toteutuvaksi kaavailtua oppikirjauudistusta tähdentämällä, että valtiolla on oikeus päättää, miten sen historia esitetään ja että historiapolitiikka on samanlaisen valtiollisen toimijuuden piirissä kuin esimerkiksi talous ja kulttuuri. Niin ikään hän painotti Venäjän historian jatkuvuutta Rurikin dynastiasta nykypäivään: "se on yhtenäinen historia, joka pian täyttää 1200 vuotta."¹² Samassa yhteydessä opetusministeri Sergei Kravtsov kiitteli oppikirjahahmotelman esittelevän "kaikki päätapahtumat ja saavutukset, kaiken mistä olemme ylpeitä".¹³

Nämä lausunnot tiivistävät hyvin sen, millainen epistemologinen kuilu on auennut esimerkiksi suomalaisen ja venäläisen historian kouluopetuksen lähtökohtien välille. Siinä, missä suomalaisen nykyoppilaan historiatietoisuuteen katsotaan oleellisesti kuuluvan menneisyyttä koskevan tiedon tulkinnallisuuden ja muutosten ymmärtäminen, venäläisen opetuksen halutaan yhä tarjoavan vakiintunut, "tieteellinen" kansallisen kertomuksen eheä jatkumo, jonka oppilas passiivisesti omaksuu historiakäsityksensä ja isänmaallisuutensa kyseenalaistamattomaksi pohjaksi.¹⁴ Niinpä menneisyyden tapahtumat kehystetään anakronistisesti muun muassa ajatuksella Moskovan vallan vahvistumisesta ja laajenemisesta eräänlaisena kohtalonomaisena kehityskulkuna (samaa tapaahan vielä ennen toista maailmansotaa Suomen historia esitettiin itsenäistymiseen johtaneena kehityksenä).¹⁵ Moniäänisyys ja vaihtoehtoiset näkökulmat näyttäytyvät tässä valossa naurettavana kakofoniana tai "historian vääristelyinä".¹⁶ Laajemmin ne edustavat länsivai-kutteista, rappeuttavaa liberalismia, joka johtaa valtioiden heikentymiseen ja jonka vastavoimaksi on totalitaristista otetta lujittavalla Venäjällä penähty myös historiakäsitykset kattavaa "valtiollista ideologiaa".¹⁷

Venäläisen historianopetuksen ja valtion ohjaaman historiakulttuurin kentälle ilmaantui 2010-luvun puolivälissä uusi ilmiö: eri kaupunkeihin rakennetut pysyvät multimedianäyttelyt. ”Venäjä, minun historiani” -nimisen kokonaisuuden laatimista ovat tukeneet niin kaasuyhtiö Gazprom kuin Venäjän ortodoksinen kirkkokin, josta on tullut aktiivinen toimija historiapolitiikan kentällä. Nämä näyttelyt on suunnattu ennen muuta koululaisille – opetusministeriö on suositellut käyttämään niitä aktiivisesti opetuksessa – ja niiden esitys Venäjän historiasta on linjassa koulun välittämän kuvaston kanssa jopa siinä määrin, että niitä voi väittää eräänlaiseksi digitaaliseksi oppikirjaksi.¹⁸ Näyttelyssä ei ole käännöksiä muille kielille, joten sen kohderyhmänä ovat yksinomaan venäläiset. Myyttihistoriallinen jatkumo esitetään vaikuttavassa muodossa korostaen Venäjää lännen ja liberalismin vastavoimana, joka on koko olemassaolonsa ajan joutunut puolustautumaan ulkopuolisia hyökkäyksiä ja painetta vastaan. Tämä jatkuva puolustustaistelu luonnollisesti kulminoituu toiseen maailmansotaan, eli venäläisittäin ”Suureen isänmaalliseen sotaan”, joka on niin näyttelyssä kuin koko venäläisessä historiakuvastossa ja -politiikassakin kunniapaikalla ja jonka raameihin myös hyökkäyssota Ukrainassa on kehystetty.¹⁹

Multimedianäyttely on sekava, osin fiktiivinen, monin paikoin virheellinen, läpeensä poliittinen – ja kriittisiä venäläistutkijoita syvästi tuskastuttava näennäishistoriallinen esitys.²⁰ Sen merkitystä historiatietoisuuden rakentajana varsinkaan koululaisten osalta ei kuitenkaan kannata vähätellä. Mielikuvien muodostumisesta tiedetään, että erityisesti lapsuudessa omaksutut kuvat ja käsitykset tapaavat olla vahvoja ja vaikeasti muutettavissa. Värikäs ja vaikuttava, oppikirjojen sanomaa multimedian keinoin tukeva esitystapa täydentää kansallisen historiakaanonin ja siihen saumatta liittyvien viholliskuvien passiivista siirtämistä kokonaisille ikäpolville. Se kuluttaa tehokkaasti happea vaihtoehtoisilta tulkinnoilta, joille altistuminen on toki nykytilanteessa epätodennäköistä muutenkin.

Ohjailun muistamisen merkit

Koululaiset ovat tärkein kohderyhmä valtiojohtoisen historiakuvaston iskos-tamiselle ja sen avulla toteutetulle ”patrioottiselle” kasvatukselle. Mutta historiatietoisuutta pyritään muokkaamaan ja muistamista ohjailemaan myös muun väestön osalta. Yksi tärkeä kansallista historianäkemyistä ruohonjuu-

ritasolle jalkauttava taho on Venäjän sotahistoriallinen seura, jolla on toimintaa ympäri Venäjää. Se perustettiin vuonna 2012 presidentin asetuksella ja sillä on tiiviit yhteydet Kremliin. Seuran puheenjohtaja on edellä mainittu valtiollisten historiahankkeiden puuhamies Vladimir Medinski. Eräänlaisena asiantuntijayhteisönä seuralla on tärkeä rooli aiemmin mainitun "tieteeseen perustuvan" kansallisen historiakuvaston pönkittäjänä.

Sotahistoriallisen seuran toimenkuvaan kuuluvat muun muassa erilaiset patsas- ja muistomerkkihankkeet, etsinnät taistelukentillä sekä erityyppisten julkaisujen tuottaminen "suurelle yleisölle" ja myös koulujen käyttöön. Seuran toimintaan kuuluu myös laajan historia-aiheisen verkkosivuston ylläpitäminen.²¹ Historiatietoisuuden viitekehyksessä muistomerkkihankkeiden keskeisyys seuran toiminnassa on erityisen kiinnostava ilmiö. Seuran verkkosivuilla kerrotaan, että olemassaolonsa aikana se on pystyttänyt yli 250 muistomerkkiä Venäjälle ja myös sen rajojen ulkopuolelle. Muistomerkkitoiminnan tavoitteiksi kuvaillaan "sotahistoriallisen kulttuuriperinnön" säilyttäminen ja popularisoiminen sekä "isänmaan sankareiden" ja muiden tärkeiden historiallisten henkilöiden muiston vahvistaminen patriotismin vaalimisen ja kansallisen sotahistorian "vääristelyn estämisen" nimissä.²²

Voi sanoa, että muistomerkkien avulla kansakunnan valikoivaa myyttihistoriaa tehdään tilallisesti näkyväksi ja käsin kosketeltavaksi maisemassa tai kaupunkitilassa. Samalla niihin voidaan liittää muistamisen ajallisia, rituaalisia elementtejä esimerkiksi vuosi- ja juhlapäivien myötä. Julkisessa muistomerkissä tiivistyy ikään kuin visuaalisesti julkisen, ylhäältä päin ohjailun historiakäsityksen ydin: tämän henkilön tai tapahtuman ovat auktoriteetit valinneet edustamaan yhteistä "perintöä" ja katsoneet sen muistamisen ja pysyvän merkitsemisen arvoiseksi.²³

Sen, miksi Venäjällä pannaan niin paljon painoarvoa patsaiden ja muistomerkkien pystyttämiseksi, voisi arvailla johtuvan ainakin kahdesta toisiinsa liittyvästä seikasta. Osaltaan se lienee jatkumoa jo Neuvostoliiton aikana kukoistaneelle patsaskulttuurille: erityisesti totalitaristisissa järjestelmissä patsailla ja muistomerkeillä on mielellään ohjailtu niin ajalle kuin paikallekin annettuja kollektiivisia merkityksiä.²⁴ Toisaalta se kertoo osuvasti myös nykyvenäläisen historiakulttuurin ja -kuvaston staattisuudesta ja yksiiäänsyydestä sekä pyrkimyksestä esittää kansakunnan menneisyys yhtenäisenä ja sisäisesti eheänä jatkumona; kaanonina, jonka tärkeiksi arvioituja käännteitä ja henkilöitä paalutetaan konkreettisesti ja näkyvästi osaksi ihmisten historiatietoisuutta.

Mitä tulee historian "vääristelyn" estämiseen, sekin kietoutuu yhteen muistomerkkien kanssa. Ylipäänsä kaikki, mikä ei ole linjassa kansallisen historianäkemyksen kanssa tai jollain tapaa haastaa sitä, katsotaan Venäjällä historian vääristelyksi. Erityisesti tämä pätee "Suureen isänmaalliseen sotaan", jonka osalta neuvostosotilaiden sankaruutta ja nuhteettomuutta taistelussa natseja vastaan ei saisi kyseenalaistaa kotimaassa sen enempää kuin ulkomaillaakaan.²⁵ Varsinkin itäeurooppalaisten maiden näkemykset puna-armeijan toiminnasta ja neuvostomiehityksestä ovat olleet törmäyskursilla venäläisen sankarikuvaston kanssa. Neuvosto aikaisten muistomerkkien siirtäminen tai poistaminen noissa maissa on saanut aikaan pöyristyneitä reaktiota Venäjällä. Kun historiakäsitysten kontrollointi maan rajojen ulkopuolella ei ole enää onnistunut, on syytöksiä esitetty muun muassa vainajien häpäisemisestä.

Venäjän rajojen sisällä on ollut paremmat mahdollisuudet suitsia muistamista sekä ohjata julkista muistelua hankaliksi koetuista asioista kansallisen historiakaanonin ruotuun. Hyvä esimerkki näistä ohjailupyrimyksistä on yritys muuttaa Sandarmohin joukkohaudoille annettuja kollektiivisia merkityksiä. Karjalan Karhumäessä teloitettiin ja haudattiin jopa 9000 Stalinin vainojen uhria vuosina 1937–38. Neuvostoliiton romahdettua arkistot avautuivat joksikin aikaa ja itseoppinut historiantutkija Juri Dmitrijev ja Memorial-ihmisoikeusjärjestö saivat kartoitettua laajalti, keitä Sandarmohiin oli haudattu. Siitä tuli yksi tärkeimmistä poliittisen terrorin uhrien muistopaikoista Venäjällä. Historiapolitiikan kiristymisen myötä tilanne kuitenkin muuttui. Memorialin toiminnan vaikeuttaminen ja Dmitrijevin tuomitseminen vankilaan hämäreiden syytösten varjolla vuonna 2016 ajoittuivat yhteen uuden "teorian" kanssa, jonka mukaan paikalle olisi haudattu suomalaisten teloittamia venäläisiä sotavankeja. Sotahistoriallinen seura teki Sandarmohissa venäläismedioissa laajalti uutisoituja kaivauksia, joilla väite pyrittiin osoittamaan todeksi. Tavoitteeksi esitettiin muistomerkkin pystyttäminen näille vihollisen teloittamille neuvostosotilaille.²⁶

Vaikka kaivausten anti jäi vähäiseksi, tavoite oli jo saavutettu: oli saatu ainakin jossain määrin ohjattua Sandarmohiin liittyviä mielikuvia hankalasta ajanjaksosta kansaa yhdistäneen ulkoisen vihollisen tekemisiin. Muistomerkkikin saataneen epäilemättä aikaiseksi, jos niin halutaan, olipa muistettavaksi nostetusta tapahtumasta todisteita tai ei. Tapaus heijastelee siis osaltaan "Suuren isänmaallisen sodan" käyttämistä neuvostoajan valkope-

suun, mukaan lukien Putinin hallinnon pyrkimykset Stalinin rehabilitointiin esittämällä hänet ennen muuta suurena sotapäällikkönä.

Eräänlaisina muistomerkkeinä tai muistin paikkoina – ja samalla historiatietoisuutta ohjailevina elementteinä – voidaan pitää myös kansallisia juhlapäiviä.²⁷ Vuonna 2005 Vladimir Putin julisti neljännen marraskuuta "kansallisen yhtenäisyyden" päiväksi. Sillä oli tarkoitus juhlistaa puolalaisten karkottamista Moskovasta vuonna 1612 – tapahtumaa, jonka katsotaan päättäneen "sekasorron ajan" ja yhdistäneen kansan ulkoisen uhan edessä. Tämä on linjassa muun muassa presidentin puheissa jatkuvasti toistuneen yhtenäisyysretoriikan kanssa.²⁸ Lisäksi sillä koetettiin suunnata huomiota varhaisempaan historiaan hankalien lähihistorian vaiheiden sijaan. Käytännössä tämä juhlapäivä jäi kuitenkin väkinäiseksi ja päälle liimatuksi.²⁹

Toukokuun yhdeksäntenä juhlittavan Voiton päivän voi sen sijaan sanoa vakiintuneen kalenteriin Putinin Venäjän historiapolitiikan ja "Suuren isänmaallisen sodan" ihannoinnin vuosittaisena tiivistymänä. On erityisen kuvaavaa, että myös sen osalta julkiset muistamisen tavat on otettu ja omittu tiukasti valtion kontrolliin. Vuonna 2012 järjestettiin ensimmäinen "Kuole-

Kuva 1. "Kuolemattomien rykmentin" marssi Pietarissa Voiton päivänä 2014. Kuvaa-ja: Kati Parppei.

mattomien rykmentin” marssi, jossa osallistujat kantoivat sodassa kuolleiden sukulaistensa kuvia. Marssin olivat ideoineet liberaalit toimittajat protestiksi valtiojohtoista militaristis-poliittista juhlintaa vastaan. Mutta jo kahden vuoden kuluttua valtio oli ottanut johtaakseen kulkueiden järjestämisen eri kaupungeissa (sittemmin myös eri maissa) ja valjastanut ne näyttäväksi osaksi virallista Voiton päivän ohjelmaa.³⁰

Lopuksi

Historiantutkimuksen eettisenä lähtökohtana voidaan pitää *argumentaation* ja *rekonstruktion* yhdistelmää. Argumentaatio tarkoittaa tutkijan oman aikakauden yleisön vakuuttamista tutkimustulosten merkittävyydestä. Rekonstruktio puolestaan viitataan pyrkimykseen tehdä oikeutta tutkittavalle aikakaudelle ja sen ihmisille. Kun argumentaatio nousee menneen oikeudenmukaista kuvausta tärkeämmäksi, muuttuvat historian esitykset – myös tutkimustoimintaan pohjautuvat – tarkoitushakuisiksi historiapolitiikaksi ja propagandaksi.³¹ Voidaan aiheellisesti väittää, ettei menneisyyden valikoiva sovittelu kansalliseen historiakaan sopivaksi tee sille millään muotoa oikeutta, eikä se tee oikeutta myöskään ihmisille, joiden historiatietoisuutta pyritään rakentamaan ja muokkaamaan sellaiseksi, että se ensisijaisesti tukee nykyhetken poliittisia pyrkimyksiä.

Voi myös ajatella, että aktiivinen historiatietoisuus luo avoimen uteliasta suhdetta menneisyyteen tehden maailmaa ja ihmistoimintaa osaltaan ymmärrettävämmäksi.³² Paul Herman käyttää ”historiallisen keskustelun” käsitettä kuvatakseen kohtaamisiamme menneisyyden kanssa ja toteaa, että ”historiallisen keskustelun taito edellyttää yksilöitä, jotka haluavat rikastuttaa moraalisia universumeitaan toisista ajoista ja paikoista esitetyillä näkemyksillä (tai tulla niiden haastamiksi)”.³³ Ajatus Venäjistä ja sen historiasta erityistapauksena sekä tapahtumien valitseminen tukemaan tietynlaista kuvastoa vaientaa paitsi menneisyyden moniäänisyyden, myös tämän keskustelun tai vähintäänkin rajoittaa sen ennalta määrättyihin ja ohjattuihin puitteisiin. Venäläisessä virallisessa historiakäsityksessä menneisyys ei olekaan vieras kulttuuri, jolle esitettävät kysymykset on punnittava sen omista lähtökohdista käsin³⁴, vaan sen (ainoa hyväksyty) tulkinta nousee tiukasti nykyhetken tarpeista ja näkökulmista. Kausaliteetteja rakennetaan ja nii-

tä järjestellään anakronistisesti ja tarkoitushakuisesti myyttihistorialliselle venäläisyyden jatkumolle.

Mitä tästä seuraa? Ulkopuolisen on tietenkin mahdotonta arvioida yhteisön tai pikemminkin sen jäsenten kokemusmaailmoja. Mutta kollektiivisella tasolla valtiojohtoisen, imperialistisen ja ulkoisia uhkia painottavan historia-kuvaston iskostaminen sekä kansakunnan historiallisen erityislaatuisuuden painottaminen tukevat vaarallisimmillaan kehityskulkuja ja tapahtumia, jollaisia on nyt saatu todistaa Ukrainassa. Toisaalta se, ettei Venäjällä ole missään vaiheessa "tehty tiliä" ja käyty julkista, avointa keskustelua useampaan sukupolveen vaikuttaneista neuvostoajan tapahtumista, on jättänyt yksilöt, perheet ja suvut selviytymään niiden aiheuttamista ylisukupolvista traumoista ja muista seurauksista ilman yhteisen käsittelyn tuomaa tukea. Märkivän haavan peitteleminen patrioottisilla kiiltokuvilla ja toisaalta ulkoisen uhan kuvastoilla ei edistä yksilön aktiivista historiatietoisuutta (ja sen kautta realistista, kenties jopa tervehdyttävää suhdetta menneisyyteen), vaan pikemminkin jättää ihmiset passiiviseen historiatiedottomuuden, kollektiivisen amnesian tilaan.³⁵ Tämä historiallinen muistinmenetys voi osaltaan ruokkia myös poliittista passiivisuutta – yhdessä valtiojohtoisen kontrollin ja propagandan kanssa – jolloin se palvelee mainiosti itsevaltaisen hallinnon etuja.

***Kati Parppe** on yliopistonlehtori ja Venäjän historian dosentti Itä-Suomen yliopistossa. Hän on tutkinut historian poliittista käyttöä Venäjällä eri aikakausina hyödyntäen erityisesti historiallisen mielikuvatutkimuksen näkökulmia.*

Viitteet

- 1 Ks. esim. Venäjän yleisesikunta-akatemian tutkimusraportti, *Prognoziruemye vyzovy i ugrozy natsional'noi bezopasnosti Rossijskoi Federatsii i napravlenija ih neutralizatsii*, 556–562.
- 2 Ks. esim. Pihlainen 2011, 5–17.
- 3 Veijola 2016, 9.
- 4 Ks. esim. Assmann 1995, 125–133. Kalela 2020, 24; Veijola 2016, 10.
- 5 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, historia, <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/perusopetus/419550/oppiaineet/466345>.
- 6 Ibid.
- 7 Ibid.
- 8 Veijola 2016, 9.

- 9 Ks. esim. Bluhm 2019, 25–53; Laine 2020, 517–540; Tsyrlina-Spady & Lovorn 2015, 41–57.
- 10 Medinski 2016.
- 11 Ibid.
- 12 "Vladimir Mediski – o edinom utšebnike istorii: Sušestvuet ponjatje gosudarstvennogo suvereniteta v istoričeskoj politike," 2023.
- 13 Ibid.
- 14 Samantyyppisiä tavoitteita ovat Suomessakin ajaneet äärioikeistolaiset, etnonaationalistiset piirit.
- 15 Ks. esim. Ahonen 2017, 58–59, passim.
- 16 Ks. esim. Fedor 2021, 107–135.
- 17 "Nužno li stesnjat'sja gosudarstvennoi ideologii?" 2022.
- 18 Konkka 2021, 33–57.
- 19 Ibid.
- 20 Kurilla, Ivanov & Selin, 2018.
<https://www.ponarseurasia.org/russia-my-history-history-as-an-ideological-tool/>.
- 21 *Istorija.rf*. Esimerkiksi tässä ja edellisessä luvussa viitataan joihinkin sivustolla julkaistuihin teksteihin ja puheenvuoroihin.
- 22 "Monumental'naja propaganda. Zadatši".
- 23 Ks. esim. Donohoe 2014, 108–117.
- 24 Ibid., 109–110.
- 25 Ks. esim. Khapaeva 2009, 365–366.
- 26 Kattavan katsauksen aiheeseen on kirjoittanut toimittaja Anna Jarovaja (lähdeleuettelossa Yarovaya), 2017.
- 27 Ks. esim. Marschall 2013, 11.
- 28 Parppei 2022, 39–55.
- 29 Smolkin-Rothrock 2014.
<https://www.opendemocracy.net/en/odr/what-are-russians-celebrating-when-they-celebrate-national-unity-/>.
- 30 Hanukai 2020, 803–805.
- 31 Kalela 2020, 54–55.
- 32 Ibid., 64.
- 33 Herman 2015, 131.
- 34 Kalela 2020, 98–101.
- 35 Ks. esim. Khapaeva 2009, 359–365.

Lähteet

- Ahonen, Sirkka. *Suomalaisuuden monet myytit. Kansallinen katse historian kirjoissa*. Helsinki: Gaudeamus, 2017.
- Assmann, Jan. "Collective Memory and Cultural Identity." *New German Critique* no. 65 (1995): 125–133. <https://doi.org/10.2307/488538>.

- Bluhm, Katharina. "Russia's conservative counter-movement – Genesis, actors, and core concepts." Teoksessa *New Conservatives in Russia and East Central Europe*, toimittaneet Katharina Bluhm ja Mihai Varga, 25–53. Milton: Routledge, 2019. <https://doi.org/10.4324/9781351020305>.
- Donohoe, Janet. *Remembering places: A Phenomenological Study of the Relationship Between Memory and Place*. Lanham: Lexington Books, 2014.
- Fedor, Julie. "'Historical falsification' as a Master Trope in the Official Discourse on History Education in Putin's Russia." *Journal of Educational Media, Memory, and Society* 13, no. 1 (2021): 107–135. <https://doi.org/10.3167/jemms.2021.130106>
- Hanukai, Maksim. "Resurrection by Surrogation: Spectral Performance in Putin's Russia." *Slavic Review* 79, no. 4 (2020): 800–824. <https://doi.org/10.1017/slr.2021.6>.
- Herman, Paul. *Key Issues in Historical Theory*. London: Routledge, 2015. *Istorija.rf*. <https://histrf.ru/>.
- Kalela, Jorma. *Historiantutkimus ja historia*. Helsinki: Gaudeamus, 2020.
- Khapaeva, Dina. "Historical Memory in Post-Soviet Gothic Society." *Social Research: An International Quarterly* 76, no. 1 (2009): 359–394. DOI: 10.1353/sor.2009.0008.
- Konkka, Olga. "'Russia My History'. A High-Tech Version of an Old History Textbook." *Journal of Educational Media, Memory, and Society* 13, no. 1 (2021): 33–57. <https://doi.org/10.3167/jemms.2021.130103>.
- Kurilla, Ivan, Sergei Ivanov & Adrian Selin. "'Russia, My History': History as an Ideological Tool." *Ponars Eurasia*, 6.8.2018. <https://www.ponarseurasia.org/russia-my-history-history-as-an-ideological-tool/>.
- Laine, Veera. "New Generation of Victors: Narrating the Nation in Russian Presidential Discourse, 2012–2019." *Demokratizatsiya*, 28, no. 4 (2020): 517–540.
- Marschall, Sabine. "Public holidays as *lieux de mémoire*: nation-building and the politics of public memory in South Africa." *Anthropology Southern Africa*, 36, no. 1–2 (2013): 11–21. DOI: 10.1080/02580144.2013.10887020.
- Medinski, Vladimir. "Istoritšeskii kanon: vozvraštšenie zdravogo smysla." *Istorija.rf*, 17.2.2016. <https://histrf.ru/read/articles/istorichieskii-kanon-vozvrashchieniie-zdravogh-smysla>.
- "Monumental'naja propaganda. Zadatši." *Rossiiskoe voenno-istoritšeskoe obštšestvo*. <https://rvio.histrf.ru/projects/monumental-promotion>.
- "Nužno li stesnjat'sja gosudarstvennoi ideologii?" *Istorija.rf*, 29.12.2022. <https://histrf.ru/read/articles/nuzhno-li-stesnyatsya-gosudarstvennoy-ideologii>.
- Parpei, Kati. "A thousand years of history': References to the past in the addresses to the Federal Assembly by the president of Russia, 2000–19." Teoksessa *Medievalism in Finland and Russia. Twentieth- and Twenty-First Century Aspects*, toimittanut Reima Välimäki, 39–55. Bloomsbury: London, 2022. DOI: 10.5040/9781350232921.0010.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, historia*. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/perusopetus/419550/oppiaineet/466345>.
- Pihlainen, Kalle. "Historia, historiatietoisuus ja menneisyyden käyttö." *Kasvatus & Aika* 5, no. 3 (2011): 5–17.
- Prognoziruemye vyzovy i ugrozy natsional'noi bezopasnosti Rossiiskoi Federatsii i napravlenija ih neitralizatsii*, toimittanut A. S. Korzhevski. Moskva: RGGU, 2021.

- Smolkin-Rothrock, Victoria. "What are Russians celebrating when they celebrate National Unity Day?" *Open Democracy*, 5.11.2014
<https://www.opendemocracy.net/en/odr/what-are-russians-celebrating-when-they-celebrate-national-unity/>.
- Tsyrlina-Spady, Tatyana, ja Michael Lovorn. "Patriotism, History Teaching, and History Textbooks in Russia: What Was Old is New Again." Teoksessa *Globalisation, Ideology and Politics of Education Reforms*, toimittanut Joseph Zajda, 41–57. Berlin: Springer, 2010. DOI: 10.1007/978-3-319-19506-3_4.
- Vejjola, Anna. "Historiatietoisuus, historiallinen ajattelu ja historian tekstitaidot: Uuden opetussuunnitelman moninaiset lähtökohdat." *Kasvatus & Aika* 10, no. 2 (2016): 6–18.
- "Vladimir Mediski – o edinom utšebnike istorii: Sušestvuet ponjatie gosudarstvennogo suvereniteta v istoritšeskoj politike." *Istorija.rf*, 16.6.2023.
<https://histrf.ru/read/news/vladimir-medinskiy-o-edinom-uchebnike-istorii-sushchestvuet-ponyatie-gosudarstvennogo-suvereniteta-v-istoricheskoy-politike>.
- Yarovaya, Anna. "Rewriting Sandarmokh. Who Is Trying to Alter the History of Mass Executions in Karelia, and Why." *Russian Reader*, 13.12.2017.
<https://therussianreader.com/2017/12/29/anna-yarovaya-rewriting-sandarmokh/>.